

<https://doi.org/10.31489/2023HPh3/7-13>

ӘОЖ 342.97:334.02(574)

Е.А. Абдраимов*, Т.С. Садықов

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: erla-n@mail.ru; sadykov_ts@enu.kz)*

Этникааралық қатынастар және Қазақстанның этникалық саясатының үлгісі: мәселелері және келешегі

Қазақстан Республикасы үшін этникалық саясат пен этникааралық қатынастар ерекше маңызға ие. Осы себептен, мақалада этникааралық қатынастарға және Қазақстанның этникалық саясатының үлгісіне талдау жасалған, этникааралық келісім үлгілерінің негізгі аспектілері көрсетілген. Авторлар этникааралық келісім еліміздің саясатының басым бағыттарының және қазақстандық қоғамның негізгі құндылықтарының бірі ретінде назар аударған. Мақалада демографиялық өзгерістер, этникалық тарих және этностардың мәдениеті, олардың еліміздегі орны жөніндегі зерттеулерге және мәліметтерге салыстырмалы талдау жасалған. Сонымен бірге, мақалада Қазақстан халқы Ассамблеясы этникааралық және мәдениетаралық қатынастар саясатын қамтамасыз ету үшін құрылған институт ретінде қарастырылған.

Кілт сөздер: Қазақстан тарихы, этникалық саясат, этникааралық қатынастар, Қазақстан халқы Ассамблеясы, институт, демография, этникалық азшылдық, этностар мәдениеті.

Kipicne

Өзімізге белгілі, Қазақстан Республикасы үшін этносаралық келісімді қамтамасыз ету міндеті өте маңызды саналады. Себебі Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінен бергі жылдары 130-ден астам этнос өкілдерінің бірлесіп өмір дағдысын кешуі, ортақ реттеуші институттың қарқынды жұмысы қажеттілігін тудыратыны рас. Осымен бірге, этносаралық қарым-қатынасқа әсер етуші экономикалық, әлеуметтік, дипломатиялық, ақпараттық дамушы технологиялық жаңашылдықтарды қолдануының сапалы түрде болуы, қажеттілік. Аталған тақырыпқа байланысты ұлтаралық мәселелердің реттеуші институтының мақсат-міндеттерінің мәні ол «бейбітшілік орнату» болып табылатыны айғақ. Осымен бірге, Қазақстан Республикасы тәуелсіздік алғаннан бергі уақыттан «этнология» ғылымының өзіндік даму қарқыны пайда болып, ерекше мәнге ие болуы, еліміздің басқа ұлттарға «толерантты» саясатын ұстану үшін қажеттілік болатыны анық. Бұл саланың (этнология) жаңашыл инновациялы әлем дағдысындағы Қазақстан үшін бір қалыпты динамикалық дамуы, басқа салалармен ықпалдаса жұмыс атқаруына әкеліп соқтырды. Соның ішінде ұлтаралық қарым-қатынас мәнісіндегі «ақпараттық қауіпсіздік» мәселесі дамыған ақпараттық заманда қарым-қатынастарды реттеуші әрі ұшықтырушы инструмент ретінде қолдануға болатыны рас.

Қазақстан — Еуропалық және Азиялық қасиеттері тоғысқан, әлемдегі әртүрлі мәдени және саяси үлгілерді бір жерде қордалаған ерекше сипаты бар, Орталық Азиядағы бірегей мемлекет. Онда қазіргі кезеңде әртүрлі халық өкілдері бірге өмір сүруде, сондықтан елдегі ұлт саясаты «көп түрліліктің бірлігі» тұжырымдамасын ұстанады. Әрине, түрлі мәдениеттер мен дәстүрлердің үндесуі кездейсоқ болған жоқ, оның астарында көптеген тарихи себептер бар. Дегенмен біздерге қазіргі заманауи

* Хат хабарларға арналған автор. E-mail: erla-n@mail.ru

кезенде еуразиялық және азиаттық мәдениеттің үздік жетістіктерін игеруге мүмкіндіктер ашылып отыр. Осылайша, Қазақстан өзінің этносаияси кеңістігінде «ұлттаралық бірлік» ұлттық идеясын өзара қарым-қатынастардың үндестігі деңгейінде тәжірибе жүзінде іске асырып жатты және бұл Қазақстан халқы Ассамблеясының құрылуынан, оның қызметінен анық көрінеді. Жоғарыда аталғандарды ескере отырып, қазіргі кезеңдегі еліміздегі этносаралық қатынастарды және Қазақстанның осы саладағы саясатын зерттеудің маңызы бар.

Зерттеу әдістері

Мақаланы жазу барысында историзм мен объективтілік принциптері басшылыққа алынды және танымның жалпы ғылыми әдістері — жүйелілік, құрылымдық-функционалдық әдістер және зерттеудің арнайы әдістері — салыстырмалы-тарихи әдіс пайдаланылды. Жүйелілік әдісі Қазақстандағы этникааралық қатынастардың даму жүйесін зерттеуге мүмкіндік берді. Қазақстан халқы Ассамблеясының этникааралық қатынастарды реттеудегі рөлін анықтауда және этникалық үрдістердің жүйесін, оларды мемлекеттік реттеудің мәселелерін қарастыру құрылымдық-функционалдық әдісі қолданылды. Салыстырмалы-тарихи әдіс Қазақстанның этникалық саясатының даму кезеңдерін өзара салыстыра қарастыруға мүмкіндіктер тудырды.

Мәселені талқылау

Қазіргі Қазақстан жағдайында этносаралық қатынастарды үйлесімді мағынада өрбіту қажеттілігі бар екені даусыз. Тек оны басқа этникалық мәдениет үлгілерінен Қазақстанның негізгі ұлты — қазақтардың құндылықтар әлемін оқшаулау арқылы емес, сондай-ақ қайта басқа этнос қауымдас-тықтарының мәдени кеңістігіне жақындату арқылы жүргізу керек екені байқалады. Қазақ халқының мәдени құндылықтары жалпы адамзаттық құндылықтар сипатына барынша сәйкес келген жағдайда ғана жалпы еліміздің мәдени кеңістігінде этносаралық мәдени синтезге, сиысушылыққа, өзара ықпалдасуға негіз болатынын кейбір зерттеулерде атап өтіледі [1; 37].

Қазақстанның тәуелсіздік тарихындағы жолын этноәлеуметтік кезеңдеудің бірнеше нұсқасын гуманитарлық салада кездесуге болады. Солардың ішінде қазақстандық зерттеуші Ә.Н. Нысанбаевтың авторлық позициясына тоқтала кетелік. Оның кейбір көзқарастары «Мәдени мұра» Мемлекеттік бағдарламасына енген. Алматыдағы Философия және саясаттану институты шығарған «Қазақстанның тәуелсіздігіне 15 жыл: жаңа қоғамдық сананың қалыптасуы» деген еңбегінде мынадай жәйттер жөнінде ойлар қозғалады. Автор «Шығыс пен Батыс, Оңтүстік пен Солтүстік жолдары кездесетін еуразиялық держава ретіндегі Қазақстанның ерекшелігін өркениеттік кеңістікте қалай сақтауға болады?» деген проблемалық мәселені алға тарта отырып, осындай күрделі сұрақтарға жауаптар этникалық мәселелерді шешу тәсілдерімен анықталып, астасып жататындығына тоқталады. Қоғамдық ғылымдарда мәселенің шешімін табудың бірнеше варианттары мен сценариялары болғаны және олардың барлығы қоғамдық сана деңгейінде ұсынылғаны тұжырымдалады. «Бірінші жауап қазақтың ұлттық санасының жоғары биіктеуімен байланыстырылды. Халықтың тарихын жадын құртуға немесе жоюға болмайтындығын растайтығын туған елдің тарихы мен мәдениетіне деген қызығушылық күшейе түсті. Бірақ бұл тарихи жағынан алғанда заңды және ақтауға тұрарлық көңіл-күй бірақтан этнократиялық бағыттағы үрдістерді өрбітті. 1993 жылдың Конституциясы өзінің алғашқы позицияларында этнократизм идеологиясын бекіткен еді. Оған жауап ретінде орыс тілді тұрғындардың жаппай миграциясы басталды. Этникалық орыстар — Ресейге, этникалық немістер — Германияға көше бастады. Қазақстаннан кеткен адамдар негізінен жоғары білімдері бар мамандар болатын. Осының нәтижесінде республика тұрғындары 1 миллионға қысқарып, экономика еңбекке жарамды кадрлардан айрылды» деген ойды ғалым пайымдайды [2; 66].

1992 ж. желтоқсанда Қазақстан тәуелсіздігінің бір жылдық мерейтойы қарсаңында Алматыда Қазақстан халықтарының Форумы өткен болатын. Елімізде өмір сүріп жатқан ұлттардың 700 өкілі қатысқан Форумда көпұлттық Қазақстанда бейбітшілікті сақтау мәселесі қарастырылды. Бұл мәселені шешуге қол жеткізу үшін Қазақстан халықтарының Ассамблеясын құру идеясы ұсынылды. Соңынан, 1995 ж. 1 наурызында Президент жанындағы консультативтік-кеңесші органы ретінде Ассамблеяны құру жөніндегі Жарлыққа қол қойылды. Осы Жарлыққа сәйкес Ассамблеяның мақсаты республикадағы оқиғаларға баға беру мен саяси ахуалды болжамдау негізінде қоғамның топтасуын қамтамасыз ететін практикалық ұсыныстар әзірлеу, сондай-ақ нәсілдік, ұлттық, әлеуметтік тегіне, діни сенімі мен нанымына қарамастан Қазақстан азаматтарының құқықтары мен бостандықтары

сақталуының кепілі ретіндегі Қазақстан Республикасы Президентінің қызметіне жәрдемдесу болып табылды. Осымен бірге Ассамблеяның қызметі келесі міндеттерді шешуді көздеді: елдегі ұлтаралық татулық пен тұрақтылықтың сақталуына жәрдемдесу; Қазақстан аумағында тұрып жатқан ұлттар өкілдерінің арасында достық қарым-қатынастардың дамуына ықпал ететін мемлекеттік саясатты жүргізу жөнінде ұсыныстар әзірлеу, тең құқылық принципін сақтау негізінде олардың рухани-мәдени түлеуі мен дамуына жәрдемдесу; азаматтардың өркениеттілік пен демократиялық нормаларға сүйенетін саяси мәдениетін қалыптастыру; мемлекеттің жүргізіп отырған ұлттық саясатында әр алуан ұлттық мүдделердің ескерілуін қамтамасыз етуге жәрдемдесу; қоғамда туындаған әлеуметтік қарама-қайшылықтарды шешу үшін мәмілелер іздестіруге бағытталған [3].

Осылайша 1995 ж. наурызында өткен I Сессияның және осы жылдың маусымындағы II Сессияның барысында Ассамблеяның айқын құрылымын құру жөнінде шешімдер шығарылды. Ассамблеяның 1996 ж. өткен III Сессиясында Қазақстан халқын әртүрлі ұлт өкілдерінің қауымдастығы ретінде қарастырған қоғамдық құрылыстың жаңа үлгісі ұсынылды. Ал 2000 жылдың желтоқсанда өткен Қазақстан халықтарының Ассамблеясының VII Сессиясында қазақстандық патриотизмнің негізінде азаматтық қауымдастықты қалыптастыру жөніндегі жаңа міндет қойылды. Сондықтан, бұл міндет Ассамблеяның IX Сессиясындағы қабылданған Стратегиясының негізгі бағыттарының біріне айналды. Ассамблеяның бұл 2002-2011 жылдарға арналған Стратегиясында қоғамдағы тұрақтылық пен келісімді нығайту мен қазақстандық халықты қалыптастыру, ашық азаматтық қоғамды құру үрдісіндегі Ассамблеяның рөлін нығайту қажеттілігі атап көрсетілген. Стратегия мемлекеттік тіл мен қазақ халқының мәдениетінің өзекті рөлін арқау ете отырып, азаматтық және рухани-мәдени біртұтастық негізінде Қазақстан этностарын топтастыру жолымен қазақстандық сәйкестікті қалыптастыруды; ұлтаралық қатынастар саласында мемлекеттік органдармен және азаматтық қоғам институттарымен өзара тиімді іс-қимылды қамтамасыз ету; Қазақстанда үйлесімді ұлтаралық қатынастарды қамтамасыз етуде этномәдени бірлестіктердің күш-жігерін біріктіру; ұлтаралық қатынастар саласындағы келеңсіз үрдістердің алдын алу және ықтимал қатерлерді жою жөніндегі сақтандыру тетіктерінің жүйесін қалыптастыру, этникалық факторды саясаттандыруға жол бермеу; ұлтаралық қатынастар саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі Қазақстан халқы Ассамблеясының қызметін жетілдіру және саяси жүйені демократияландыру, қоғамдық дамудың өзекті мәселелерін шешуде оның рөлін арттыру міндеттері қойылған [4].

2005 ж. сәуірде «Қазақстан халықтарының Ассамблеясы институтын нығайту жөніндегі» Жарлығы қабылданды. Бұған сәйкес Ассамблеяның белсенді қоғамдық институт ретіндегі ұстанымдары нығайтылды. Осылайша, азаматтық қоғамның әмбебап институты халықтық дипломатияның органына айналды.

Осы орайда ұлтаралық қарым-қатынас мәселелесін шешудің қазақстандық жолының ерекшелігі әлемге танылғаны анық. Мәселен Қазақстан халқы Ассамблеясы өзінің құрылған кезінен бастап орасан біріктірушілік және зияткерлік әлеует жинақтап және халықтық дипломатия институты үлгісіне бейімделе отырып, ұзақ даму жолынан өтті. Еліміздегі 100-ден аса этностың басын біріктіретін бірегей құрылым тұрақтылықты сақтап, республиканың ілгерілей дамуы үшін маңызды роль атқарды. Қазақстан халқы Ассамблеясы бүкіл әлемге Қазақстанның этносаралық қатынастар саласында жүргізіп отырған саясатының табысты екенін паш етіп келеді. Жалпы алғанда негізінен Ассамблея жұмысының арқасында біздің елімізде этносаралық және конфессияаралық келісімнің бірегей моделі, әрбір азамат этникалық және діни ерекшелігіне қарамастан Конституцияда кепілдік берілген азаматтық құқықтары мен бостандықтарын толық пайдалана алатындай ерекше сенім, ынтымақ, өзара түсініктік ахуалы қалыптасты.

Елімізде 2014 ж. Ассамблеяның қызметін қамтамасыз ету бойынша ҚР Президенті жанындағы Республикалық мемлекеттік мекеме «Қоғамдық келісімнің» атқаратын қызметін атап кетуге болады. Сонымен бірге аймақтардағы ассамблея қызметін қамтамасыз ететін аймақтық мекемелердің құрылуы Қазақстан халқы Ассамблеясының қазақстандық бірегейлікті нығайтудағы жұмысын күшейте түсті. Мысалы, «Қоғамдық келісім» Республикалық мемлекеттік мекемесінің мақсаты Ассамблеяның жұмыс істеуін ұйымдастырушылық, қаржылық және материалдық-техникалық қамтамасыз етудің тиімді жүйесін құру болып табылады, ал нысаны ретінде Ассамблеяның жұмысын ұйымдастырушылық және материалдық-техникалық қамтамасыз ету; Ассамблея қызметін ғылыми-сараптамалық, ақпараттық, талдамалық қолдауды ұйымдастыру; этномәдени және басқа да қоғамдық бірлестіктер мен ұйымдардың Ассамблеяның міндеттерін іске асыруға бағытталған жұмыстарына

қолдау көрсетуді ұйымдастыру алынды. Осымен бірге, 2014 ж. Ассамблея жанында Аналар кеңесі құрылды. Бұл кеңестің негізгі атқаратын міндеттері отбасы және аналық институтты нығайту арқылы қоғамдық келісім мен ұлттық бірлікті сақтауға және нығайтуға ықпал етумен байланысты болды.

Сонымен қатар 2015 ж. даулар мен шиеленістердің сотқа дейін алдын алу және реттеу мақсатында Ассамблея жанында Медиация орталығының құрылуы маңызды қадамдардың бірі болды. Өйткені, әлемде қоғамның трансформациялануы негізінде ақпараттық қызметтің объектісінен субъектісіне өту нәтижесінде жаңа акторларды тарту негізінде қатерлер туындайды солардың нәтижесінде этносаралық келісім бұзылып, ақпараттық терроризм, экстремизм, радикалды ойларды тарату секілді кері қағидаттар орын алады. Қазақстандық қоғамның ішінде осы жағдайларды туғызбау мақсатында Қазақстан халықтарының Ассамблеясы кең рөл атқарады және қазіргі қоғамдағы бірлік пен кезінде ұлттық элита айтып кеткен ұлттық құндылықтарды сақтауды және отанға деген сүйіспеншілікті нығайтуға атсалысып отыр. Ассамблеяның ерекше статусы оның заңшығарушы функциясымен негізделген және қазақ қоғамында өмір сүріп жатқан этностардың ортақ қызығушылықтарын жүзеге асыруға бағытталған.

Этникааралық қарым-қатынастар саласындағы қазақстандық саясат ұлтшылдық факторын тек қауіп-қатер көзі ретінде қарастырады. Соңғы оқиғалар көрсеткендей, жалпықоғамдық кеңістікте кез келген ұлтшылдық көріністері билік тарапынан қарсы әрекеттер тудырады (айыппұлдар және басқа да шектеу шараларын пайдалану арқылы). Фашизмді насихаттады және экстремизмді ақтады деген айыппен «Аңыз адам» журналының редакциясына қомақты сомаға айыппұл салынды. Ұлтаралық алауыздықты қоздырғаны үшін жауапкершілікке тартылған азаматтар да аз емес. Этникалық тиістілік негізіндегі қандай да бір дискриминацияға жол бермеу — Қазақстандағы ішкі саяси тұрақтылықты қамтамасыз етуінің маңызды шарттарының бірі болып табылады. Ел ішінде, сондай-ақ басқа елдер тарапынан да этносаясаттың қазақстандық моделі кеңес дәуірінен кейінгі кеңістіктегі аса сәтті үлгілердің бірі екендігі туралы жиі айтылады. Сарапшылардың мұндай баға беруіне елдегі қабылданған заңдардың сипаты мен Тәуелсіздік алған сәттен бастап Қазақстанда сақталған этносаралық тұрақтылықтың сақталуы түрткі болады. Бірақ соңғы жылдары этносаралық қарым-қатынастар саласындағы билік саясатын тиімді деп атау қиын. Дүркін-дүркін лап ететін жергілікті қақтығыстар орталық биліктің жағдайға алдын ала мониторинг жүргізбейтінін көрсетеді. БАҚ шолуы көрсеткендей, ресми билік өкілдері осы мәселені қоғамдық кеңістікте жариялау мен талқылау құқығын толық монополизациялап алған. БАҚ редакторлары жеке кездесу барысында этносаралық қарым-қатынастар тақырыбына сыни баға беретін жарияланымдарға цензура бар екенін растайды. Оның орнына кеңестік үгіт-насихат стиліндегі Қазақстанды халықтар достығының мүлтіксіз үлгісі кылып көрсететін материалдар шығару ұсынылады. Этносаралық келісім мәселесін шамадан тыс идеологизациялау жағдайында жергілікті билік органдары да түрлі этностар арасында орын алуы мүмкін қарама-қайшылықтарды жария етуге құлықсыз [5].

Дегенмен, барлық шектеулерге қарамастан, этносаралық қарым-қатынастар мен ұлтшылдық тақырыбы қоғамда белсенді түрде талқылануда. Украинада орын алған соңғы оқиғалардан соң бұл мәселелердің өзектілігі арта түсті. Көбінесе қоғамдық кеңістікте қазақ ұлтшылдығының күшеюі мен оның елдегі жағдайға әсер ету мүмкіндігі талқыланады. Әлеуметтік желілердің дамуы осы мәселелерді талқылауға қатысатын адамдардың санының артуына алып келді, ал бұл өз кезегінде түрлі драмалық жағдайлардың туындауына себеп болып отыр.

2021 жылғы 21 қазанда Қазақстан халқы Ассамблеясы кеңесінің кеңейтілген отырысында — «Мүмкіндіктер теңдігі қағидаттарына негізделген аймақтық даму. Өңірлерді дамыту проблемаларын, ең алдымен, этнодемографиялық салада үйлесімділікке қол жеткізудің айрықша маңыздылығы тұрғысынан қарастыру қажет. Адам әлеуетінің сапасын дәйекті түрде арттыру да осыған байланысты. Ерекше атап өткім келеді: мемлекет этностардың әлеуметтік-экономикалық интеграциясы саясатын мақсатты түрде жүргізеді және олардың қақтығыстарға айналуын болдырмау үшін осы негіздегі кез-келген үйкелісті тоқтатады. Сонымен қатар, біз мұндай қақтығыстардың барлығы зиянды арандатушылардың ісі екенін жақсы білеміз. Мұндай арандатушылармен біз күресеміз және аяусыз жазалайтын боламыз», — деді Қасым-Жомарт Тоқаев. Әлеуметтік-экономикалық параметрлердің нашарлауы негізінде этносаралық қақтығыстардың туындауының алдын алу мақсатында әлеуметтік-экономикалық факторларды: кәсіпкерлік, мамандану және еңбек нарығы (жұмыспен қамту және жұмыссыздық), қадағаланбайтын экономика, әлеуметтік-экономикалық мәртебе (осалдық, экономикалық санаттар) жүйелі түрде реттеу қажет. Бұл ретте шешім қабылдау практикасына

әдептілік факторын енгізе отырып, әлеуметтік-экономикалық даму параметрлерін жақсарта отырып, өңірдің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға болады [6].

Қазіргі кезеңде Ассамблеяның қызметі ҚР Президентінің 2022 жылдың 15 қыркүйектегі Жарлығымен бекітілген «Қазақстан халқы Ассамблеясының 2022-2026 жылдарға арналған» Концепциясының негізінде жүзеге асырылып жатыр. Бұл Концепцияға сәйкес Ассамблеяның қызметі әртүрлі этнос өкілдері арасында жағымды қатынастарды орнату және өзара ортақ мүдделерді іздестіруге, азаматтық бірегейлікті нығайту үрдісіндегі мәдени және этникалық шекараларды еңсеру және барлық халық топтарын біріктіретін ортақ құндылықтар мен мүдделерді іздестіруге, этнос өкілдерінің бірін-біріне қоғамға интеграциялануын жүзеге асыруға бағытталған. Концепцияны жүзеге асырудың басты нәтижесі ретінде болашақта Ассамблея институтын бұдан әрі дамыту, табысты модернизацияның және мемлекеттің дамуының стратегиялық міндеттеріне қол жеткізудің негізгі факторы ретінде қоғамдық келісім мен жалпы ұлттық бірлікті нығайту үшін қолайлы жағдайларды қалыптастыру күтілуде.

Әлемдік тәжірибеде ұлттық мәселені шешудің үш тәсілі қалыптасқан. Біріншісі — мемлекеттен басқа ұлт өкілдеріне қатаң заңдарды енгізу, мемлекеттен кетуін талап ету және тікелей қорқыту арқылы «қысым көрсету» саясаты, екіншісі — ұлттық мәселенің өздігінен шешілетіндігіне үміт артып, оны елемеу тәсілі, еліміздің таңдап алған ең дұрыс үшінші тәсілі — халықтар арасындағы келісім мен өзара сенім зонасын кеңейту және түйістіру тәсілі болып саналады. Сондықтан, Қазақстан Республикасы өзінің тәуелсіздігінің алғашқы күндерінен бастап халықтарды біріктіру және әртүрлі диаспоралардың мәдениетін дамыту саясатын жүргізіп келеді.

Қорытынды

Осылайша, қазіргі уақытта Қазақстанда жалпыазаматтық сананың ерекшеліктерін, дәстүрлі қазақ менталитетін және басқа халықтардың ұлттық сана-сезімін біріктіретін этникааралық қатынастардың үйлесімді жүйесі құрылғандығын көре аламыз. Осы себептен, Қазақстанның ұлтаралық саясатының негізгі принциптері (ұлтына, сенімі мен тіліне қарамастан барлық азаматтардың теңдігі) мемлекетіміз үшін негізгі әрі басым болып саналады.

Этникааралық бейбітшілік, келісім және барлық ұлт өкілдері арасындағы достық қатынастар — бұл мемлекетіміздің дамуының факторы емес, сонымен қоса Қазақстан Республикасының мемлекеттілігін сақтаудың негізгі жағдайы болып табылады. Сондықтан, этноұлтшылдық әрқашанда бастапқыда локальды, соңынан ірі көлемдегі (мысалы, Югославиядағы, Молдова, Грузия, Украинадағы шиеленістер) әскери қақтығыстарға әкелетіндігін естен шығармауымыз керек.

Қазақстандағы барлық этникалық және конфессиялық топтардың ауыз бірлігі мен ынтымақтастығының және Ассамблея қызметінің маңыздылығын елімізде орын алған қаңтар оқиғасы және әлемдік деңгейдегі Украинадағы жағдайды дәлелдеп берді. Сондықтан, Қазақстан халқы Ассамблеясы қазіргі заманның талаптарына сай қызмет етіп, Жаңа Қазақстан құрудағы өзінің рөлін жаңа деңгейге шығару қажет. Әрине, Қазақстан халқы Ассамблеясы этностардың мүдделерінің үйлесімділігін қамтамасыз ететін республикамыздағы ұлттық саясаттың басты құралы, ал еліміз әртүрлі діни конфессияларға жататын әртүрлі этнос өкілдерінің өмір сүріп отырған әлеуметтік-мәдени өлшемдегі толеранттылық принципін қолданудың үлгісі болып отыр.

Дегенмен, жалпы Орталық Азия аймағының, соның ішінде Қазақстан территориясының этношиеленістік қуаты жоқ емес. Сондықтан, еліміздің этникалық саясатын және Қазақстан халқы Ассамблеясының қызмет ету механизмдерін қазіргі заманның талаптарына сай одан әрі жетілдіру қажет.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Кадыржанов Р.К. Общечеловеческие и национальные ценности в изменяющемся обществе / Р.К. Кадыржанов. — Алматы: Ақыл кітабы, 1997. — 220 с.
- 2 Нысанбаев Ә.Н. Егемендікке ие болу мен нығаюы жағдайындағы қоғамдық сананың эволюциясы және жаңа құндылықтар жүйесінің қалыптасуы / Ә.Н. Нысанбаев. — Астана: Аударма, 2006. — 544 б.
- 3 Положение об Ассамблее народов Казахстана. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U950002066>.

4 Стратегия Ассамблеи народа Казахстана на среднесрочный период (до 2011 года). — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U020000856>.

5 Қазақ ұлтшылдығы феномені қазіргі саясат контекстінде: теріске шығарудан ұғынуға дейін. — [Электрондық ресурс]. https://www.soros.kz/wp-content/uploads/2015/09/2015_23_09_03_42_52_873.pdf.

6 Глава государства провел расширенное заседание Совета Ассамблеи народа Казахстана. — [Электронный ресурс]. <https://akorda.kz/ru/glava-gosudarstva-provel-rasshirennoe-zasedanie-soveta-assamblei-naroda-kazahstana-2194733>.

7 Концепция развития Ассамблеи народа Казахстана на 2022-2026 годы. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U2200001014>.

Е.А. Абдраимов, Т.С. Садыков

Межэтнические отношения и модель этнической политики Казахстана: проблемы и перспективы

Вопросы этнической политики и межэтнических отношений имеют для Республики Казахстан особое значение. В связи с этим в статье проведен анализ межэтнических отношений и модели этнической политики, раскрыты основные аспекты модели межэтнического согласия в Республике Казахстан. Акцентируется внимание на том, что межэтническое согласие является ведущим приоритетом государственной политики и основополагающей ценностью казахстанского общества. Авторы статьи провели сравнительный анализ исследований и данных о демографических изменениях, этнической истории и культуре этносов, их местонахождении в стране. Кроме того, Ассамблея народа Казахстана рассмотрена ими как уникальный институт, созданный для обеспечения политики межэтнического и межкультурного взаимодействия.

Ключевые слова: история Казахстана, этническая политика, межэтнические отношения, Ассамблея народа Казахстана, институт, демография, этнические меньшинства, культура этносов.

E.A. Abdaimov, T.S. Sadykov

Interethnic relations and the model of ethnic policy of Kazakhstan: problems and prospects

Issues of ethnic policy and interethnic relations are of particular importance for the Republic of Kazakhstan. In this regard, the article undertakes an analysis of interethnic relations and a model of ethnic policy, reveals the main aspects of the model of interethnic harmony in the Republic of Kazakhstan. Attention is focused on the fact that interethnic harmony is the leading priority of state policy and the fundamental value of Kazakhstani society. The article provides a comparative analysis of studies and data on demographic changes, ethnic history and culture of ethnic groups, their location in the country. Also, in the article, the Assembly of the people of Kazakhstan is considered as a unique institution created to ensure the policy of interethnic and intercultural interaction.

Keywords: history of Kazakhstan, ethnic policy, interethnic relations, Assembly of the people of Kazakhstan, institute, demography, ethnic minorities, culture of ethnic groups.

References

1 Kadyrzhanov, R.K. (1997). Obshche chelovecheskie i natsionalnye tsennosti v izmeniaiushchemsia obshchestve [General human and national values in a changing society]. Almaty: Aqyl kitaby [in Russian].

2 Nysanbaev, A.N. (2006). Egemendikke ie bolu men nygaiuy zhagdaiyndagy qogamdyq sananyn evoliutsiiasy zhane zhana qundylyqtar zhuiesinin qalyptasy [The evolution of public consciousness and the formation of a new system of values in the context of gaining and strengthening independence]. Astana: Audarma [in Kazakh].

3 Polozhenie ob Assamblee narodov Kazakhstana [Regulations on the Assembly of Peoples of Kazakhstan]. Retrieved from: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U950002066> [in Russian].

4 Strategiia Assamblei naroda Kazakhstana na srednesrochnyi period (do 2011 goda) [Trategy of the Assembly of the People of Kazakhstan for the medium-term period (until 2011)]. Retrieved from: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U020000856> [in Russian].

5 Qazaq ultshyldygy fenomeni qazirgi saiasat kontekstinde: teriske shygarudan ugnuga deiin [The phenomenon of Kazakh nationalism in the context of modern politics: from denial to understanding]. Retrieved from: https://www.soros.kz/wp-content/uploads/2015/09/2015_23_09_03_42_52_873.pdf [in Kazakh].

6 Glava gosudarstva provel rasshirennoe zasedanie Soveta Assamblei naroda Kazakhstana [The head of state held an extended meeting of the Council of the Assembly of the People of Kazakhstan]. Retrieved from: <https://akorda.kz/ru/glava-gosudarstva-provel-rasshirennoe-zasedanie-soveta-assamblei-naroda-kazahstana-2194733> [in Russian].

7 Kontsepsiia razvitiia Assamblei naroda Kazakhstana 2022-2026 gody [Development Concept of the Assembly of the People of Kazakhstan for 2022-2026]. Retrieved from: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U2200001014> [in Russian].